

Nr 43.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 april 1949 dagtecknad proposition nr 206, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), *dels ock* medgiva, att Kungl. Maj:t må meddela förordnande som avses i 1 § valutalagen i överensstämmelse med det förslag till förordning om ändring i valutaförordningen den 25 februari 1940 (nr 97), som fogats vid statsrådsprotokollet den 1 april 1949.

Berörda författningsförslag äro av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Härigenom förordnas, att valutalagen den 22 juni 1939¹, vilken jämlikt lag den 28 maj 1948 (nr 247) gäller till och med den 30 juni 1949, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1950.

¹ Senaste lydelse av 5 § se 1940: 613.

Bilaga.

Förslag
till
förordning om ändring i valutaförordningen den 25 februari 1940 (nr 97).

Härigenom förordnas, att 1, 6, 10, 12, 13, 16, 20, 24 och 26 §§ samt under-
rubriken till 6—9 §§ valutaförordningen den 25 februari 1940¹ skola erhålla
ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*Gällande lydelse.**Föreslagen lydelse.*

1 §.

I denna — — — svenskt mynt.

I denna — — — svenskt mynt.

Såsom bosatt här i riket anses enligt denna förordning, i vad angår fysisk person, svensk medborgare med fast bostad i Sverige, så ock utlänning, som haft fast bostad i Sverige sedan den 25 november 1939. Juridisk person skall anses vara bosatt i det land, där styrelsen har sitt säte eller, om styrelse icke finnes, där huvudkontoret är beläget.

Såsom bosatt här i riket anses enligt denna förordning, i vad angår fysisk person, svensk medborgare med fast bostad i Sverige, så ock utlänning, som haft fast bostad i Sverige sedan den 1 januari 1947. Juridisk person skall anses vara bosatt i det land, där styrelsen har sitt säte eller, om styrelse icke finnes, där huvudkontoret är beläget.

Om införsel av betalningsmedel och värdepapper, så ock om försäljning av värdepapper.

Om införsel av betalningsmedel och värdepapper, så ock om försäljning av värdepapper med mera.

6 §.

Betalningsmedel så — — — till riket.

Betalningsmedel så — — — till riket.

Tillstånd av riksbanken vare ock erforderligt, därest

Tillstånd av riksbanken vare ock erforderligt, därest den, som är bosatt här i riket, skall

1) den, som är bosatt här i riket, skall, i annat fall än i första stycket avses, direkt eller genom annans förmedling mottaga betalning från någon, som är bosatt i utlandet, eller

1) direkt eller genom annans förmedling, i annat fall än i första stycket avses, mottaga betalning från någon, som är bosatt i utlandet;

¹ Senaste lydelse se beträffande 6, 13 och 26 §§ 1944:693, beträffande 10 § 1940:348 samt beträffande 16 och 24 §§ 1945:16.

Gällande lydelse.

2) den, som är bosatt här i riket, skall iklåda sig gäld till någon som är bosatt i utlandet, där ej fråga är om ingående av köpeavtal på inom branschen allmänt tillämpade köpevillkor eller om vidtagande av därmed jämförliga åtgärder.

Föreslagen lydelse.

2) lämna försträckning mot säkerhet av borgen av någon, som är bosatt i utlandet; eller

3) iklåda sig gäld till någon som är bosatt i utlandet, där ej fråga är om ingående av köpeavtal på inom branschen allmänt tillämpade köpevillkor eller om vidtagande av därmed jämförliga åtgärder.

10 §.

Utländska betalningsmedel — — — valutalagen sägs.

I fråga — — — såsom innehavare.

Yppas vid — — — mening, mellanmeningen.

Utländska betalningsmedel — — — valutalagen sägs.

I fråga — — — såsom innehavare.

Yppas vid — — — mening, mellanmeningen.

Underlåter någon att fullgöra skyldighet, som i första stycket sägs, äger riksbanken förelägga honom lämpligt vite.

12 §.

Ändå att — — — under c) sägs.

Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om andra utländska fordringar än banktillgodohavanden, där fordringarna tillhöra någon här i riket bosatt.

Ändå att — — — under c) sägs.

Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om andra utländska fordringar än banktillgodohavanden, så ock beträffande utländska värdepapper, där fordringarna eller värdepapperen tillhöra någon här i riket bosatt.

13 §.

Här i riket bosatt, som gentemot utlandet äger rätt att kräva betalning eller som ådragit sig betalningsskyldighet gentemot utlandet, må ej medgiva anstånd med eller uppskjuta betalningen eller träffa avtal om betalning annorledes än med vanliga betalningsmedel med mindre det följer av handelsbruk eller annan sedvänja eller eljest betingas av omständigheterna.

Här i riket bosatt, som gentemot utlandet äger rätt att kräva betalning eller som ådragit sig betalningsskyldighet gentemot utlandet, må ej medgiva anstånd med eller uppskjuta betalningen eller träffa avtal om betalning annorledes än med vanliga betalningsmedel, såvitt ej annat följer av handelsbruk.

Gällande lydelse.

Ej heller — — — liknande åtgärder.

Föreslagen lydelse.

Ej heller — — — liknande åtgärder.

16 §.

En var — — — gentemot utlandet.

Den som, — — — bosatt person.

I förpliktelse, — — — eller guldmynt.

Där så erfordras för nödig upplysnings vinnande, äger riksbanken vid lämpligt vite förelägga uppgiftsskyldig att för riksbanken eller den, som handlar å riksbankens vägnar, tillhandahålla sina handelsböcker jämte därtill hörande handlingar.

En var — — — gentemot utlandet.

Den som, — — — bosatt person.

I förpliktelse, — — — eller guldmynt.

Underlåter någon att fullgöra uppgiftsskyldighet varom ovan sägs, äger riksbanken förelägga honom lämpligt vite. Riksbanken äger jämväl, där så erfordras för nödig upplysnings vinnande, vid lämpligt vite förelägga uppgiftsskyldig att för riksbanken eller den, som handlar å riksbankens vägnar, tillhandahålla sina handelsböcker jämte därtill hörande handlingar.

20 §.

Lika med — — — försök därtill.

Lika med — — — försök därtill.

Vad i 19 § är stadgat angående straff för den som uppsåtligen genom oriktig uppgift förskaffar sig rätt eller tillstånd, som avses i nämnda paragraf under 3), skall äga tillämpning jämväl beträffande den som uppsåtligen genom oriktig uppgift försöker skaffa sig sådan rätt eller sådant tillstånd.

24 §.

Brott mot — — — allmän domstol.

Det ankommer på vederbörande länsstyrelse att på framställning av riksbanken, efter prövning av förekommande förhållanden, förordna om uttagande av vite, som i 16 § fjärde stycket sägs.

Brott mot — — — allmän domstol.

Det ankommer på vederbörande länsstyrelse att på framställning av riksbanken, efter prövning av förekommande förhållanden, förordna om uttagande av vite, som i 10 § fjärde stycket eller 16 § fjärde stycket sägs.

Gällande lydelse.

Föreslagen lydelse.

26 §.

I fråga om de i 4 §, 6 § första stycket och 7 § meddelade förbud skall vad i förordningen den 3 mars 1916 om straff för olovlig varuutförsel m. m. och lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel är om beslag och tillsyn stadgat äga motsvarande tillämpning; dock att undersökning å person må å ort och i den ordning, som i sagda förordning och lag stadgas, företagas närhelst anledning därtill föreligger.

Där det — — — postverkets vård.

I fråga om de i 4 §, 6 § första stycket och 7 § meddelade förbud skall vad i gällande författningar om straff för olovlig varuutförsel eller varuinförsel är stadgat angående beslag och tillsyn äga motsvarande tillämpning; dock att undersökning å person må å ort och i den ordning, som i nämnda författningar stadgas, företagas närhelst anledning därtill föreligger.

Där det — — — postverkets vård.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I samband med förevarande proposition har utskottet till behandling förehått två likalydande *motioner*, väckta den ena inom första kammaren under nr 310 av herr *Mannerskantz* och den andra inom andra kammaren under nr 397 av herr *Edström* jämte tre av kammarens övriga ledamöter. I dessa motioner hemställes, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Beträffande motiveringen för ovannämnda förslag får utskottet hänvisa till propositionen och motionen I: 310.

Utskottets yttrande.

Mot förslaget att valutalagen i sin nuvarande lydelse skulle erhålla fortsatt giltighet under tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950 har utskottet intet att erinra. Utskottet får därför tillstyrka bifall till propositionen i denna del.

Vad härefter angår de föreslagna ändringarna i valutaförordningen, böra dessa ses mot bakgrunden av att, med den knapphet i valutatilgångar som nu råder, dessa i första hand måste reserveras för sådana ändamål, som tillgodose folkhushållets intressen. Tendenser till spekulation mot svenska kronan ha under den senaste tiden framträtt, vilka varit ägnade att motverka valutamyndigheternas strävanden att hemtaga intjänta utländska valutor. Även av andra skäl har en översyn av valutalagstiftningen ansetts påkallad, och i propositionen har föreslagits viss skärpning av de i valutaförordningen stadgade inskränkningarna i enskilda personers rätt att för-

foga över sina utländska tillgångar. En precisering av innehållet och räckvidden av vissa föreskrifter har dessutom enligt erfarenheten visat sig behövlig och önskvärd i syfte att skapa klarhet, undanröja tvekan och stärka valutamyndigheternas möjligheter att kontrollera betalningar och kapitalrörelser samt ingripa mot överträdelser och kringgående av föreskrifterna.

Man rör sig här på ett ytterligt ömtåligt lagstiftningsområde, och det gäller därför att tillse, att ingreppen i de enskilda medborgarnas rättigheter icke göras större än nödvändigt, samtidigt som man har att beakta konsekvenserna för våra utländska affärsförbindelser. Det är av synnerlig vikt, att valutalagstiftningen icke till förfång för de lojala transaktionerna med utlandet drives längre än som betingas av dess syfte, och lika angeläget är, att bestämmelserna tillämpas med omdöme och smidighet. Enligt vad utskottet har sig bekant, ha valutamyndigheterna fullgjort sin krävande uppgift på ett i stort sett tillfredsställande sätt. Varje skärpning av valutarestriktionerna med därav följande vidgade befogenheter för myndigheterna ställer emellertid ökade krav på deras kompetens och oväld. Departementschefen har på ett flertal punkter förutsatt, att de föreslagna nya reglerna skola tillämpas med försiktighet, och i samband därmed erinrat, att riksbanken enligt 17 § valutaförordningen äger helt eller delvis eftergiva de skyldigheter, som angivas i förordningen. Utskottet vill för sin del till fullo instämma i vad departementschefen sålunda anfört. Då, såsom närmare framgår av utskottets detaljbehandling av förslaget här nedan, starka skäl anförts till stöd för de framlagda förslagen, har utskottet därför funnit sig böra biträda desamma såsom innebärande av nuvarande valutaläge betingade nödvändiga åtgärder. Samtidigt vill emellertid utskottet understryka önskvärdheten av att en återgång snarast möjligt till friare förhållanden på valutaområdet med alla medel eftersträvas.

Av det anförda följer, att utskottet icke kunnat biträda de i ämnet väckta likalydande motionerna I: 310 och II: 397, i vilka yrkats avslag å propositionen.

Beträffande de i propositionen framlagda förslagen vill utskottet göra följande uttalanden.

Enligt förslaget till ändring av 1 § valutaförordningen skall begreppet bosatt här i riket utvidgas till att omfatta även sådana utländska medborgare, som inflyttat till Sverige under tiden den 25 november 1939—den 31 december 1946. För dessa innebär ändringen i vissa avseenden fördelar, men å andra sidan kunna de bli underkastade skyldighet att till riksbanken hembjuda sina utlandstillgångar. I likhet med departementschefen vill utskottet betona angelägenheten av att den föreslagna utvidgningen icke tillämpas strängare än vad som är nödvändigt. Utskottet har också erfarit, att därest hembudsfrågan skulle bli aktuell för nämnda grupp av utlänningar, valutakontoret kommer att taga all skäligen hänsyn till de i de särskilda fallen föreliggande omständigheterna.

Enligt ett till 6 § fogat tillägg skall tillstånd av riksbanken erfordras, därest den som är bosatt här i riket skall ikläda sig gäld mot borgen av

någon som är bosatt i utlandet. Även om såsom utredningen utvisar därmed endast skulle stadfästas en praxis, som i viss utsträckning redan tillämpats, särskilt när det gäller genom affärsbankerna reglerade kreditavtal, skulle bestämmelsen kunna medföra olägenheter och komplikationer. Dessa torde emellertid, såsom departementschefen uttalat, i huvudsak kunna undvikas med en smidig tillämpning. Under alla förhållanden synes bestämmelsen kunna tjäna det avsedda syftet att förhindra illojala transaktioner.

I 10 och 16 §§ ha införts stadganden om rätt för riksbanken att förelägga vite vid underlåtenhet att fullgöra viss däri omförmäld hembuds- resp. uppgiftsskyldighet. I fråga om uttagande av vitet skulle det enligt 24 § andra stycket ankomma på vederbörande länsstyrelse att, på framställning av riksbanken, efter prövning av förekommande förhållanden förordna. Länsstyrelsen skulle således ha att ingå i såväl saklig som formell prövning av dylik framställning. En sådan anordning kan vara väl lämpad vid uttagande av vite, som ålagts jämlikt 16 § fjärde stycket. I fråga om vite som förelagts jämlikt 10 § kunna emellertid frågor av sådan beskaffenhet komma under bedömande, att förutsättningarna för vitesföreläggandet böra prövas av domstol. Av sådana frågor må nämnas bedömningar om vem som är ägare till utländska betalningsmedel och annat, som avses med föreläggandet, om hulvanförhållande föreligger m. m. Dylika frågor kunna vara av invecklad karaktär och svårbedömbara. Enligt utskottets mening bör med hänsyn härtill omnämmandet i förslagets 24 §, andra stycket, av 10 § fjärde stycket utgå. Förordnande om uttagande av vite, som förelagts enligt sistnämnda paragraf, kommer därigenom att efter allmänna regler falla under domstols prövning, varvid möjlighet även till skälighetsprövning ernås. För tydlighetens skull bör dock ett tillägg göras till paragrafen av innehåll att utdömande av vite enligt 10 § fjärde stycket ankommer på domstol. Utskottet framlägger i det följande förslag härom.

Det i 12 § i dess nya lydelse upptagna stadgandet, att den som är här i riket bosatt icke utan riksbankens tillstånd får förminska sitt innehav av utländska värdepapper, avser närmast att förhindra »valutainlämning» att avyttra i utlandet förevarande värdepapper till annan här i riket bosatt person. Därigenom skulle innehavet av dylika tillgångar komma att regleras på samma sätt som utländska fordringar och riksbanken erhålla möjlighet att övervaka ifrågavarande värdepappersaffärer och hindra en icke önskvärd kapitalexport. Däremot är det nya stadgandet icke avsett att hindra normala transaktioner, omplaceringar eller försäljningar i och för hemtagning av valuta. Riksbanken har härjämte för avsikt att tills vidare medgiva fri handel med i Sverige förvarade, härstädes börsnoterade utländska värdepapper. På grund av det anförda har utskottet icke funnit anledning motsätta sig förevarande förslag.

Enligt valutaförordningens 13 §, första stycket, må avtal om betalning annorledes än med vanliga betalningsmedel ej träffas »med mindre det följer av handelsbruk eller annan sedvänja eller eljest betingas av omständig-

heterna». Denna alltför vaga och vittomfattande formulering har medfört, att bestämmelsen kunnat utnyttjas i syfte att undvika hemtagning till Sverige av intjänta utländska valutor. Ehuru inom fullmäktige delade meningar rått om behovet av en skärpning av bestämmelsen, finner sig utskottet med hänsyn till vikten av en otvetydig formulering kunna tillstyrka, att stadgandet avfattas på sätt i propositionen föreslagits. Såsom departementschefen erinrat, har riksbanken möjlighet att i särskilda fall dispensera från den föreslagna bestämmelsen, vilket torde vara av betydelse, om eftergift påkallas med hänsyn bl. a. till vårt lands exportintressen.

Förslaget innebär slutligen en utvidgning av bestämmelserna i 20 § om straff vid försök. Departementschefen har ansett vissa betänkligheter kunna anföras mot att, såsom förslaget innebär, kriminalisera försök att genom oriktiga uppgifter förskaffa sig rätt till förvärv eller föryttring av utländska betalningsmedel eller utländska fordringar mot vederlag i svenskt mynt eller riksbankens tillstånd, där sådant erfordras. Även utskottet anser det ur principiell synpunkt vara mindre tilltalande att på sätt här föreslås utvidga det straffbelagda området för försök. Då utskottet det oaktat — liksom departementschefen dock med tvekan — ansett sig böra godtaga förslaget, har detta föranletts därav, att behov av straffbeläggning visat sig föreligga, samt att åtal inför domstol kan anhängiggöras endast efter angivelse av riksbanken (valutakontoret), varvid tydligt uppsåt måste vara för handen. Åtalsmöjligheten bör självfallet tillgripas endast då alldeles särskilda förhållanden föreligga. Detta är också, enligt vad utskottet inhämtat, valutamyndigheternas avsikt. Det är slutligen anledning förmoda, att den skärpta lagstiftningen skall medföra, att de uppgiftsskyldiga vinnlägga sig om noggrannhet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, med avslag å motionerna I: 310 och II: 397, må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, dock att 24 § förslaget till förordning om ändring i valutaförordningen den 25 februari 1940 (nr 97) skall hava följande lydelse:

24 §.

Kungl. Maj:ts förslag:

Brott mot — — — allmän domstol.

Det ankommer på vederbörande länsstyrelse att på framställning av riksbanken, efter prövning av förekommande förhållanden, förordna om uttagande av vite, som i 10 § fjärde stycket eller 16 § fjärde stycket sägs.

Utsrottets förslag:

Brott mot — — — allmän domstol.

Det ankommer på vederbörande länsstyrelse att på framställning av riksbanken, efter prövning av förekommande förhållanden, förordna om uttagande av vite, som i 16 § fjärde stycket sägs.

Kungl. Maj:ts förslag:

Utskottets förslag:

Utdömmande av vite enligt 10 §
fjärde stycket ankommer på domstol
efter talan av allmän åklagare.

Stockholm den 17 maj 1949.

På bankoutskottets vägnar:

ÅKE WIBERG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sundvik, Leander, Näsgård, Fahlander, Mogård, Andersson i Tidaholm, Nordenson och Andersson i Örnsköldsvik;

från andra kammaren: herrar Wiberg, Andersson i Munkaljungby, Fröderberg, Persson i Norrby, Nilsson i Landskrona*, Schmidt, Sköldin och Johansson i Kalmar*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Wiberg* och *Nordenson*, vilka anfört och hemställt följande:

»I sitt utlåtande understryker utskottet önskvärdheten av att en snar återgång till friare förhållanden på valutaområdet med alla medel eftersträvas. Samtidigt som vi helhjärtat instämna häri, vilja vi understryka vikten av att en sådan ekonomisk politik föres, som inom rimlig tid leder till den yttre balansens återställande. Då emellertid en balans tyvärr icke är för handen och därmed en avgörande förutsättning för valutalagens avskaffande i nuvarande stund icke förefinnes, vilja vi icke motsätta oss valutalagens förlängning till den 30 juni 1950.

Vad utskottet vidare anför rörande försiktighet vid tillämpningen av valutaförordningens bestämmelser såväl med hänsyn till den enskildes rätt som affärslivets krav kunna vi ävenledes ansluta oss till. Folkhushållets intressen gagnas av att enskild rätt och affärslivets frihet värnas på detta område. Tillgodoseendet av kortsiktiga önskemål — även om dessa t. o. m. skulle vara mera allmänt omfattande — för konsumtionsändamål, som landet i nuvarande läge faktiskt icke har råd till, måste på längre sikt däremot lända till skada.

Mot de föreslagna skärpningarna av valutaförordningen ha erinringar riktats från olika håll bl. a. i de likalydande motionerna I: 310 av herr

Mannerskantz och II: 397 av har Edström m. fl. Utskottet har också uttalat viss tvekan mot en del av de ifrågasatta förslagen. Vi ha för vår del kommit till uppfattningen att förslaget endast till viss del bör antagas.

Genom de nu föreslagna skärpningarna i förordningen utvidgas de redan förut mycket långtgående befogenheter, lagstiftningen på detta område lägges i valutamyndigheternas hand. Departementschefen hyser i medvetande om detta förhållande en viss tvekan att tillägga myndigheterna än mer makt, men har övervunnit sin tvekan med tanke på att valutakontoret i sin tillämpning på allt sätt kan förväntas iakttaga återhållsamhet, visa största möjliga hänsyn och begagna rättigheten att lämna dispens. Det kan ifrågasättas, huruvida det är i allo riktigt att göra en så vittgående lagstiftning, när redan från början förutsättes, att densamma skulle leda till icke önskvärda resultat, om dess tillämpning icke inskränktes till att avse annat än ytterlighetsfall.

Enligt den ifrågasatta ändringen av § 1 skulle valutaförordningens tillämpning utvidgas till att omfatta utländska medborgare, som inflyttat till Sverige under tiden till och med utgången av år 1946. Visserligen är det riktigt, att nackdelarna härav i viss utsträckning skulle kunna elimineras genom riksbankens möjlighet att medgiva befrielse från eller lindring i de skyldigheter, som äro angivna i förordningen. Det synes oss emellertid som om förslaget om en generell utökning icke kan motiveras med tillräckligt tungt vägande skäl.

Vidare föreslås skärpning av reglerna i § 13, första stycket. Härigenom skulle enligt vår mening en alltför snäv gränsdragning uppkomma. Visserligen föreligga, såsom departementschefen betonat, i detta fall liksom eljest möjligheter för riksbanken att bevilja dispens. De olägenheter, som följa av en ändring, kunna också i viss omfattning undanröjas genom en klok tillämpning från valutakontorets sida. Med hänsyn till exportens intressen bör den nuvarande ordningen kunna bestå, utan att för den skull några mera påtagliga olägenheter för det allmänna torde behöva befaras.

Slutligen föreslås en utvidgning av bestämmelserna i § 20, medförande straff icke endast för fullbordad handling utan också för försök till överträdelse. Liksom departementschefen medger utskottet att vissa betänkligheter kunna anföras mot detta förslag, vilka vi dela. Tillräckliga skäl för den föreslagna ändringen synas oss icke föreligga.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte avslå de föreslagna ändringarna i 1, 13 och 20 §§ valutaförordningen.»